

Тишко був щасливий. Щодня він довідувався про нове, навіть вивчив кілька слів: думало – це голова, някчач – це рот, ходили – лапи, чіпляли – кігті, накопичувач котячого смутку – спина, зона впевненості в завтрашньому дні – хвіст...

Усе подобалося малому землянинові, та все частіше він згадував Мурчика. Хотілося поділитися з ним враженнями, почути його думку. Тож Тишко вдивлявся в зоряне небо в пошуках маленької блакитної рідної планети. Він сумував за домом, тільки на відстані зрозумівши, що мав там справжнього друга, а тепер його втратив.

Нявряни відчули настрої свого гостя. Було вирішено повернути його на Землю. Перед відльотом усі довго обіймалися й обіцяли пам'ятати одне одного...

Мить, коли Тишко ступив на рідну землю, він не забуде ніколи. Серце співало і стрибало в грудях. Він

побачив Мурчика. Друзі обнялися й пообіцяли більше ніколи не розставатися.

– Я знайшов нам нову домівку, – пронявчав Мурчик. – Хлопчик Даня дуже любить котів. Він живе в будинку з великим подвір'ям. Там є хатинка, у якій мешкаю я. Тобі там теж буде місце.

Друзі оселилися разом. Тепер кожного вечора вони з Данею лежать на подвір'ї у траві та дивляться на зорі. Хлопчик мріє розвідати небесні простори, а Тишко шкодує, що не знає людської мови. Він тоді розповів би Дані про свої неймовірні мандри, про те, які зірки зблизька і яка гарна наша планета з космосу. Але найкраща вона, коли лежиш горілиць на траві з товаришем і дивишся на зоряне небо.

Іванна БРАЙКО – учениця 8 класу Полтавського міського багатoproфільного ліцею № 1, навчається в групі іноземної філології.

Народилася 5 серпня 2005 року в місті Полтаві. Змалечку виявляла різнобічні творчі здібності. Володарка Гран-прі Міжнародного конкурсу дитячих відеокліпів (Чехія, 2014), Міжнародного конкурсу-фестивалю «Соняшник» у номінації «Художнє читання» (2016), Конкурсу знавців англійської мови та зарубіжної літератури для учнівської молоді Полтавщини в номінації «Пісня» (2017), численних призових місць міжнародних і всеукраїнських конкурсів талантів у номінаціях «Естрадний вокал», «Акторське мистецтво», «Сучасна хореографія». 2018 року стала героїнею однієї з програм про талановитих дітей «Future UA» на каналі UATV.

Нещодавно за підтримки своєї вчительки української мови й літератури Наталії Іванівни Білик зробила успішну спробу і в науковій творчості – на терені фольклористики: перемогла в першому (міському) етапі Малої академії наук України (2018) і стала срібною призеркою другого (обласного) етапу (2019). Продовжує натхненно досліджувати народну казку та її вплив на український культурний простір. Окремі напрацювання юної науковки пропонуємо для ознайомлення читачам «Рідного краю».

ОБРАЗ КОТИГОРОШКА: ЛІТЕРАТУРНА Й АНІМАЦІЙНА ВЕРСІЇ

В усній народній творчості наявна низка персонажів, що здобули широку популярність. З-поміж них – Котигорошко, образ якого осмислений у різних фольклорних сюжетах. Він відомий, зокрема, з українських, білоруських, російських народних казок під іменами Котигорошко, Котигорох, Покотигорошок, Покатигорошко (білор. Пакацігарошак, рос. Покатигорошек, Катигорошек), існує й українська билина про Котигорошка. Дослідниця М. Демедюк зауважує, що, порівняно з казковими традиціями інших народів, кількість українських сюжетів про цього богатира якісно вирізняється [2, с. 169].

Образ Котигорошка вивчали головню в аспекті фольклорного побутування (М. Демедюк [2; 3], Л. Дунаєвська [4] й ін.), але він давно вийшов за межі усної народної творчості, що потверджують українська художня література й загалом сучасний культур-

ний простір. Потреба його дослідження в ширшому контексті зумовила **актуальність** нашої розвідки. **Об'єктом дослідження** стали твори художнього й анімаційного мистецтва, у яких функціює образ Котигорошка.

Мета роботи – виявити особливості авторської рецепції образу Котигорошка, дослідити його вплив на український мистецький простір.

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) виявити твори художньої літератури, у яких використано образ Котигорошка, і проаналізувати шляхи його інтерпретації; 2) визначити специфіку творення анімаційних образів Котигорошка.

Українські письменники неодноразово зверталися до образу цього богатира-добротворця, на що часто вказували вже заголовком твору, як-от: «Котигорошок» (Антін Лотоцький), «Котигорошко» (Ана-

толій Шиян, Василь Кожелянко), «Котигорошкові світанки» (Василь Зубач), «Котигорошко, або “Душа моя єсть верба”» (Михайло Сич) тощо.

Перший зі шляхів інтерпретації образу Котигорошка в авторських художніх творах – алюзивний, здійснюваний двома способами: 1) власне алюзивним; 2) перетворенням казкового імені у прізвище (зрідка прізвисько) літературного персонажа.

Власне алюзивний спосіб спостерігаємо вже в першому творі нової української літератури – поемі «Енеїда» Івана Котляревського, яка містить згадку про Котигорошка: Вулкан викував його разом з іншими героями українських казок на щиті Енея: *«Вокруг же щита на заламах / Найлуччі лицарські діла / Були бляховані в персонах / Искусно, живо, без числа, / Котигорох, Іван Царевич, / Кухарчич, Сучич і Налетич, / Услужливий Кузьма-Дем’ян»*.

Не оминули образ Котигорошка й поети ХХ століття. Андрій Малишко у вірші «Я сорочку знайду вишиванку» (збірка «Україно моя!», 1942) виражає через нього ліричне Я: *«У намисті, у росах дорожка / Засиніє в зеленім саду, / І, притомлений Котигорошко, / Я на груди землі упаду»*. Максим Рильський ототожнив казкового богатиря з конкретним хлопчиком у поезії «Синові» (1945), указавши на таку рису, як серйозність: *«Ти був іще малий котигорошок. / <...> Чим хочеш бути, хлопчику, в житті? / Серйозний, як усі котигорошки, / ти на питання це подумав трошки / і відповідь: людиною»*. А Дмитро Павличко, звертаючись у рубаї до Котигорошка, вдався до філософських міркувань: *«Так лизі роблять: ясенову дошку / В окріп кладуть, а потім гнуть потрошку. / Так роблять безліч елегантних форм, / І навіть з тебе, мій Котигорошку»*.

Андрій М’ястківський у повісті «Фет Фрумос і Котигорошко» (1978) проводить паралель між богатирями української та молдовської народних казок, акцентуючи на їхній національній належності:

«– Я не Фет Фрумос – Котигорошко.

– І цього знаю. Вчителька читала українську казку. Котигорошко залізною булавою убив змія, – не вірить мені Іоніке.

– Фет Фрумос теж залізною булавою, теж – змія...»

У цьому творі Котигорошко, як і Фет Фрумос, – символ відважного та могутнього воїна, «добрий богатир». Ним називають і юного українського рятівника (*«Хлопчик почав тонути. Тієї миті на протилежному березі з’явився Котигорошко. Не роздягаючись, кинувся в бурхливу річку і врятував невдачу-рибалку. Оце й уся казочка. А мені зараз <...> хочеться побачити того Котигорошка. Знаю, що він серед вас. Озивайся, сміливицю!»*), а з образом Фет Фрумоса ототожнює себе головний герой твору, молдовський хлопчик Дануц (*«Я був Фет Фрумосом,*

тільки замість залізної булави – лопатка»).

Автор роману у віршах «Котигорошко, або “Душа моя єсть верба”» Михайло Сич порівнює з Котигорошком малого Тараса Шевченка (*«Кажу ж таки, це наш, Котигорошко!»*), натякаючи на схожість життєвого потенціалу казкового героя та майбутнього поета.

Тенденція до перетворення імені Котигорошка на прізвища (зрідка прізвиська) літературних персонажів визначена метою підкреслення в них певних рис казкового богатиря. Першим до такого прийому вдався Михайло Коцюбинський в оповіданні «Дорогою ціною», назвавши одного з героїв Іваном Котигорошком і наділивши його хоч і маленьким зростом, але веселою та добродушною вдачею, сміливістю, готовністю піти на самопожертву заради друзів і відсутністю страху перед смертю: *«Хіба я боюся смерті? Сохрани божже!.. Пошли, господи, й завтра. Раз вмирати – не двічі»*. На відміну від оптимістичного фіналу народної казки, в оповіданні М. Коцюбинського Івана Котигорошка очікує героїчна смерть у бою: він віддав життя, щоб визволити товариша.

В автобіографічному гумористичному творі Валентина Чемериса «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» (1978) теж діє персонаж із казковим прізвиськом – Федько Котигорошко. На перший погляд, він нічим не нагадує народного улюбленця: автор описує його як добродушного, вайлуватого і флегматичного 12-літнього опецька. Водночас Федько начитаний і творчий (пише вірші і гарні листи), *«вміє тримати язик за зубами»*, а для друга готовий на все. Зокрема, саме він активно допомагає Вітькові Горобцю завоювати прихильність коханої дівчини, керує цим процесом, а у випадку небезпеки не залишає його в біді (*«– Я теж не тікатиму. Це неблагородно...»*). Саме безкорислива щира дружба і внутрішнє благородство, а також безперечні лідерські якості єднають Федька Котигорошка з казковим персонажем.

Головний герой роману Василя Зубача «Котигорошкові світанки» (2005) хлопчик Вадько дав собі прізвисько Котигорошко, спроектувавши казкову ситуацію на себе: *«Мати давно так називала Вадика, бо читала синові казку про малюка-богатиря, а малий і запитав:*

– Ти що теж горошинку проковтнула, коли мене ще не було на світі, й опісля цього я знайшовся? <...>

– Еге ж...

– Тоді я... Котигорошко!»

У романі Сергія Носаня «Диваківці, або Котигорошко і Понтій Пілат з Холодного Яру» (2008) діє персонаж Петруня Котигорошко, схожий на казкового героя вдачею та фізичними якостями: *«Ледве-ледве дотягнувся до одного метра двадцяти восьми сантиметрів та й на тому зупинився. Проте не так*

зростом вирізнявся Петруня серед своїх земляків, як рисами характеру. Такий чемний, такий запобігливий, такий уважний, такий пристойний, такий спокійний, такий душевний, такий слухняний, такий роботящий, такий...» Хоч він і «найдрібніший» чоловік, але напрочуд дужий (легко кидає недруга високо вгору, однією рукою переносить штангу з усіма кружалами), його шанують односельці.

Назва роману Василя Кожелянка «Котигорошко» (2001), написаного в жанрі політичного анекдоту, походить від прізвища головного героя Вишнеслава Котигорошка. Як зазначають дослідники, це «звичайна людина, але паралелі з казковим героєм можна простежити. <...> він, як кажуть, має голову на плечах, і це допомагає йому – його військова кар'єра (порівняно з кар'єрами тих же його друзів) справді “росте не по днях” (своєрідна паралель з казковим Котигорошком)» [7, с. 79]. З усіх життєвих воєн він «виходить також живий та переможний, проте так само нікому не потрібний» [7, с. 80], а врешті-решт стає президентом-диктатором і зазнає духовної смерті.

У романі-антиутопії Юрія Щербака «Час смертохристів. Міражі 2077 року» (2011) є загадковий епізодичний персонаж Тиберій Котигорошко – «кращий постмортальний косметолог країни, старший лейтенант ескадрону після смерті». Про нього мовиться лише один раз, тому видається проблемним визначення мети використання імені казкового богатира.

Другий шлях застосування образу Котигорошка в художній літературі пов'язаний із творчою обробкою відповідного фольклорного сюжету, як-от у казці Антона Лотоцького «Котигорошко» (1933), п'єсі-казці Анатолія Шияна «Котигорошко» (1945), поемі-казці Гліба Сітька «Український супергерой Котигорошко» (2013).

Для авторських розбудов народного сюжету характерне насамперед обростання деталями. Наприклад, у творі А. Лотоцького родина Котигорошка описана так: «Біля річки на пагорбі стояла садиба. Жив у ній Семен Сус із своєю сім'єю. Невеличка вона була у нього. Старий, столітній дід Артем, жінка Ярина, два сини – Хведірко та Іванко, й дочка Оленка». У п'єсі А. Шияна батьки богатира теж мають імена; а Вернидуб, Вернигора, Крутивус та нові персонажі Їм-і-не-наїмся, П'ю-і-не-нап'юся, Біжу-й-не-набіжуся стають його рідними братами; Змій має дві сестри та брата Водяника-смертоносця. Головний герой названий Іваном, тож Котигорошко у п'єсі – прізвище. Іван Котигорошко в рецепції А. Шияна – не лише сильний, сміливий і допитливий, але й творчо обдарований (співає, танцює, розказує небиліці), він демонструє неабиякий розум, відгадуючи складні загадки Водяника.

Й А. Лотоцький, й А. Шиян прямо говорять про Котигорошка як народного героя-визволителя: «Котигорошок велів слугам скликати людей. Він оголосив

їм, що жодної панщини вже немає» (А. Лотоцький); «Він сестру та братів визволятиме. Він волю народові здобуватиме»; «Гей, радійте, люди! Рабства вже немає, / Над великим краєм сонце волі сяє!» (А. Шиян). В усній народній творчості таких узагальнень не спостерігаємо, тут тільки вималюваний ідеальний образ богатира-добротворця, непересічного з малолітства, наділеного надприродною силою та кмітливим розумом. На наш погляд, немає підстав висувати, що у фольклорі Котигорошко постає «тим українським національним героєм, якого нам так не вистачає, це козак, але не окрема особистість, дії якої спірні, а збірний образ визволителя України» [6].

Віршовану версію народної оповіді представив у поемі-казці «Український супергерой Котигорошко» Гліб Сітько. Незважаючи на промовистий заголовок, автор удався до жартівливо-зниженого тону та відповідної лексики для опису персонажів. Зокрема, у Котигорошка все «вправно виходить, що б не почав. / І була тому причина, / Бо до двох років дитина / Харчувалась матері молоком, / А після вже жила / Хліб і сало. / Та ще й з часником!»; на думку мужиків, він «клята дитина», «байстрюча». І хоч йому «відваги не позичати», у скрутній ситуації Котигорошко «сякається в вишиванку, / Він утомився в бої, не їв із ранку», а коли голодний, «зжер <...> б і живу корову!» Такий стиль викладу контрастує з фольклорною героїкою та не створює уявлення про ідеального героя.

Наймоцінішою є літературна обробка народної казки, репрезентована в лірико-трагедійній драмі про Голодомор 1932–1933 років «Котигорошку любий мій...» (2006) Миколи Куця. Автор вводить її як вставний сюжет: казку «Котигорошко» розповідають по черзі Василина із сином Мар'янчиком для того, щоб виснажені голодом діти поснули: «Задав: я хочу про Котигорошка – / її як чую – менше голод ссе». Малий Мар'янчик недаремно обирає саме цю казку з-поміж багатьох інших (про Курочку Рябу, Кривеньку Качечку, Солом'яного Бичка, Телесика, Сірка): Котигорошко в дитячій уяві постає як визволитель, рятує. Крім того, хлопчик ототожнює себе з ним («Чом змовкли ви, матусю?... Де той змій? / От виросту – він не уникне бою»), так само й мати, яка до кінця життя називала сина іменем богатира («Ну спи, Котигорошку ти мій, спи»; «Ой ти, Котигорошку любий мій»; «Ну що, Котигорошку мій хоробрій, / ми вистойм? Не піддамося біді?»; «...і я про сина розповім свого, / ну, про Мар'янчика-Котигорошка, – / я щохвилини згадую його»; «Ти легінь мій! О, мій Котигорошку, / я рада, – змія ти в собі зборов».

Шлях Котигорошка в анімацію розпочався 1970 року, коли на студії «Київнаукфільм» було створено однойменний мультиплікаційний фільм (режисер – Борис Храчевич). За двадцять років на екрани

вийшов мультфільм «Покатигорошек» (кіностудія «Беларусьфільм», режисер – Євген Ларченко), знятий за мотивами білоруської казки. 2008 року студія «Українафільм» репрезентувала фільм «Чарівний горох» (режисер – Ярослава Руденко-Шведова), а 2013-го випустила серіал «Пригоди Котигорошка та його друзів» (режисер – Я. Руденко-Шведова, прем'єрний показ відбувся 24 серпня 2014 року). Нині в ньому 4 серії, загалом же заплановано 13.

2013 року відбулася ще одна подія – вихід «Котигорошка» в новому форматі інтерактивної книжки, яка швидко стала популярною у світі. Вона складається із 30 анімованих сторінок і доступна кількома мовами. Це перша українська народна казка в магазинах цифрових додатків Apple. Проект здійснило видавництво «KievSeaPirates»: «Ми недовго думали над вибором першої інтерактивної книжки. Хотіли, щоб це була суто українська казка, і першою на здогад прийшов “Котигорошко”. До того ж це улюблена казка нашої команди» [5].

Перший мультиплікаційний фільм про Котигорошка трансформує мотив його чудесного народження – головний герой з'являється зі стручка гороху, який виріс на городі зі слезинки жінки після того, як Змія забрав у неї з чоловіком дітей. Автори фільму змальовують Котигорошка зовсім маленьким хлопчиком, проте й доволі дужим (коваль: «*Хоч мале – вузлувате*»). З нього насміхаються коваль і богатири Вернидуб, Крутивус та Вернигора (Вернидуб: «*Скачи далі, комахо, бо ногу розчавлю*»). Але Котигорошко легко переконує майбутніх побратимів, що гідний їхньої довіри, доводить, що є сильним, демонструє безперечні лідерські якості («*Ану ж бо, Вернигоро, покаж, на що здатний!*»; «*То й ти, Вернидубе, яви свою силу!*»; «*Гей, Крутивусе, і твоє діло поспіло*») та самотужки долає Змія. У цьому мультфільмі ми не простежуємо завершення обряду ініціації³, відомого з фольклорних сюжетів: Котигорошко, хоч і досяг мети (визволив братів і сестру), але так і не став дорослим.

У білоруському анімаційному фільмі застосований прийом обрамлення: цю казку розказують онук і дід – мандрівні актори-лялькарі. Як і в попередньому мультфільмі, тут дещо переосмислено народний сюжет. Наприклад, появи горошини, з якої виростає хлопчик, «на диво здоровий и пригожий», передує материнська сльоза. У «Покатигорошкові» відсутні фантастичні богатири-побратими, а помічником і рятівником головного героя стає кінь. Покатигорошко, крім сили, демонструє неабиякий розум під час «інтелектуального двобою» з ворогом. Головний герой знову зображений маленьким, він не подорослішав, хоч і отримав звиятжну перемогу над Змієм Шкурупієм.

³ У казках під ініціацією розуміють дорослішання героя, подолання ним вікової кризи [8, с. 24] та перехід його на вищий ступінь життя.

Близьким до народного казкового сюжету є й український мультфільм «Чарівний горох» – пролог до серіалу «Пригоди Котигорошка та його друзів». Тут з'являються додаткові персонажі (помічник чаклуна Кіт, говіркий Одуд) і дещо видозмінені традиційні (наприклад, в образі Змія постає чаклун Дід Сивоборід, у якого є надзвичайна рослина – горох, що таїть у собі чарівну силу). Також трансформовано мотив чудесного народження: Оленка передає стручок гороху батькові, і через несподіванку відбувається дивовижна поява на світ Котигорошка й навіть його побратимів (фактично – братів, як і в п'єсі А. Шияна): «*З горошинки, що впала в річку, з'явився Крутивус. З тієї, що опинилася в дубі – Вернидуб. А з тієї, що потрапила в середину гори, вийшов Вернигора. І лише одна горошина потрапила в Оленчину хату, та й то не до того роту. Не став Степан богатирем, але Марічка народила маленького кругленького хлопчика – Котигорошка*». Він зростає, «*як з води: не по днях, а по годинах*»⁴, швидко стає неймовірно дужим (у мультфільмі прямо говориться про причину цього – чарівну горошину). Котигорошко зображений у різному віці – від немовляти до парубка, обряд його ініціації завершується визволенням сестри Оленки. Він комунікабельний, швидко знаходить спільну мову з братами, разом із якими перемагає Змія. Тож Котигорошко показаний не героєм-одинаком. Це зовсім не означає, що він став слабшим, ніж у народній казці, де з ворогом боровся сам, а свідчить про зміщення акценту на побратимську підтримку. Основна думка фільму – добро твориться разом.

Усі мультиплікаційні фільми, за винятком серіалу, переповідають більш чи менш трансформовано першу частину народного сюжету про Котигорошка (до зустрічі з дідком). А «Пригоди Котигорошка та його друзів» – своєрідний художній розвиток цього сюжету: Котигорошко з Вернидубом, Крутивусом і Вернигорою діють в інших казкових обставинах, рятуючи Солом'яного Бичка (серія 1), борючись із Лісовиком (серія 2), чарами чортівки Пеклі (серія 3) та її батька, головного чорта Хмирі (серія 4). Є ще один образ, що об'єднує серії, – відомий із «Чарівного гороху» балакучий Одуд, який усіляко допомагає в боротьбі проти зла й несправедливості. На відміну від народної казки, Котигорошко в серіалі не наділений магичними здібностями, їх мають лише його друзі-богатири. Проте він є втіленням розуму, фізичної сили, лідерства, турботливості (опікується не лише рідними, а й пораненим птахом). Задумкою творців серіалу й було показати те, «що розум сильніше магії. Установка “людські

⁴ Тут очевидна схожість із народною казкою, пор.: «*Росте та й росте той син, як з води, – не багато літ, а вже великий виріс*», та билиною: «*І росте він не по часах, / А по мінутах*».

якості вище фантастичних” готує дитину до дорослого життя і показує, що людина з кмітливстю в змозі впоратися з будь-яким завданням. Решта трое героїв наділені магічними здібностями, кожен своїми. Ця тема часто зустрічається в сучасному кіно. Тут усі три персонажі – втілення різних природних стихій, серед яких завжди жив і живе наш народ. <...> Те, що ці фантастичні герої допомагають Котигорошку, показує дитині, чим можуть бути корисні один одному людина і природа, що природа піклується про людину» [1], – зауважує головний продюсер серіалу Едуард Ахрамович.

2018 року з’явився ще один анімаційний твір про Котигорошка – кліп на однойменну пісню Олександра Шевченка, своєрідна музично-поетична інтерпретація народного сюжету. Головний герой тут є славетним борцем проти несправедливості, невмирущим народним захисником, для якого немає нездоланих перешкод: «...усе він може, бо усе він вміє, / Він людей від ворога захищає»; «Так і ходить він по світу і завжди несе добро, / Там, де ще живе неправда, там, де досі летить кров, / Котиться героя слава між лісів, полів і гір, / Наш народ Котигорошко захищає до сих пір».

Котигорошко. Мал. Андрія Тимошука

У ході проведеного дослідження ми дійшли таких висновків. Українська література виявляє стійкий інтерес до образу Котигорошка, який особливо похва-

вився у XXI столітті. Його художня інтерпретація відбувається двома шляхами. По-перше, письменники вдаються до алюзій – як правило, з метою характеристики персонажів своїх творів (Михайло Коцюбинський, Андрій М’ястківський, Валентин Чемерис, Сергій Носань та ін.), а по-друге, обробляють фольклорний сюжет, здебільшого зберігаючи в Котигорошка фольклорні риси ідеального героя та розвиваючи його образ у символ народного визволителя (Антін Лотоцький, Анатолій Шиян). У драмі Миколи Куця «Котигорошку любий мій...» спостерігаємо поєднання цих двох шляхів. Анімаційне мистецтво, як і українська література, теж виявляє постійну увагу до образу Котигорошка, особливо посилену в останнє десятиліття. Головним чинником цього вважаємо закодований у казковому персонажі широкий комплекс позитивних якостей, рис супергероя з виразною національною належністю.

Література

1. Ахрамович Е. «Котигорошко»: від фольклору до анімації. Блог продюсера [Електронний ресурс] / Едуард Ахрамович. – Режим доступу : <https://nv.ua/ukr/style/blogs/kotygoroshko-vid-folkloru-do-animatsiji-blog-prodjusera-1204525.html>. – Назва з екрану, 20.01.2019.
2. Демедюк М. Національна специфіка персонажної системи українських народних казок: образ богатиря-добротворця / Марина Демедюк // Народознавчі зошити : двомісячник / голов. ред. Степан Павлюк. – Львів, 2009. – Зошит 1–2. – С. 167–174.
3. Демедюк М. Національна специфіка української народної казки : автореф. дис. ... к. філол. н. : спец. 10.01.07 «Фольклористика» / М. В. Демедюк. – Львів, 2010. – 20 с.
4. Дунаєвська Л. Українська народна казка : монографія / Л. Ф. Дунаєвська. – К. : Вища школа, 1987. – 126 с.
5. Інтерактивна казка «Котигорошко» – на App Store [Електронний ресурс] // Народний оглядач. – 20.05.2017. – Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/interaktyvna-kazka-kotygoroshko-na-app-store.html>. – Назва з екрану, 20.01.2019.
6. Іщенко В. Зв’язок складників і основних характеристик сучасної української національної ідеї з народними казками / В. Іщенко // Історичні і політологічні дослідження. – Донецьк, 2010. – № 3–4. – С. 85–90.
7. Максимюк М. Роль національного героя у романах В. Кожелянка «Котигорошко» та «Трете поле» (антропонімний аспект) / Марта Максимюк, Антоніна Аністратенко // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. – 2014. – № 2 (2). – С. 79–83.
8. Тиховська О. М. Українська народна чарівна казка: психоаналітичний аспект : монографія / О. М. Тиховська. – Ужгород : Гражда, 2011. – 256 с.